

# MỘT SỐ NÉT VỀ ĐẶC ĐIỂM VÀ TRIỂN VỌNG CỦA TIẾN TRÌNH ĐÔ THỊ HÓA Ở VIỆT NAM

| TRẦN CAO SƠN* |                     |                      |
|---------------|---------------------|----------------------|
|               | Dân số chung (1990) | Dân số đô thị (1990) |
|               |                     | Tỷ trọng (%)         |
| 1990          | 71.103              | 1.340                |
| 1986          | 68.073              | 1.400                |
| 1982          | 64.800              | 1.105                |
| 1978          | 62.160              | 1.038                |
| 1974          | 59.081              | 2.000                |
| 1970          | 56.073              | 2.148                |
| 1966          | 53.173              | 30.173               |
| 1962          | 50.459              | 34.459               |
| 1958          | 47.440              | 35.440               |
| 1954          | 44.421              | 36.421               |
| 1950          | 41.402              | 37.402               |
| 1946          | 38.383              | 38.383               |
| 1942          | 35.364              | 39.364               |
| 1938          | 32.345              | 40.345               |
| 1934          | 29.326              | 41.326               |
| 1930          | 26.307              | 42.307               |
| 1926          | 23.288              | 43.288               |
| 1922          | 20.269              | 44.269               |
| 1918          | 17.250              | 45.250               |
| 1914          | 14.231              | 46.231               |
| 1910          | 11.212              | 47.212               |
| 1906          | 8.193               | 48.193               |
| 1902          | 5.174               | 49.174               |
| 1898          | 2.155               | 50.155               |
| 1894          | 0.136               | 51.136               |
| 1890          | 0.117               | 52.117               |
| 1886          | 0.098               | 53.098               |
| 1882          | 0.079               | 54.079               |
| 1878          | 0.060               | 55.060               |
| 1874          | 0.041               | 56.041               |
| 1870          | 0.022               | 57.022               |
| 1866          | 0.003               | 58.003               |
| 1862          | 0.000               | 59.000               |
| 1858          | 0.000               | 60.000               |
| 1854          | 0.000               | 61.000               |
| 1850          | 0.000               | 62.000               |
| 1846          | 0.000               | 63.000               |
| 1842          | 0.000               | 64.000               |
| 1838          | 0.000               | 65.000               |
| 1834          | 0.000               | 66.000               |
| 1830          | 0.000               | 67.000               |
| 1826          | 0.000               | 68.000               |
| 1822          | 0.000               | 69.000               |
| 1818          | 0.000               | 70.000               |
| 1814          | 0.000               | 71.000               |
| 1810          | 0.000               | 72.000               |
| 1806          | 0.000               | 73.000               |
| 1802          | 0.000               | 74.000               |
| 1798          | 0.000               | 75.000               |
| 1794          | 0.000               | 76.000               |
| 1790          | 0.000               | 77.000               |
| 1786          | 0.000               | 78.000               |
| 1782          | 0.000               | 79.000               |
| 1778          | 0.000               | 80.000               |
| 1774          | 0.000               | 81.000               |
| 1770          | 0.000               | 82.000               |
| 1766          | 0.000               | 83.000               |
| 1762          | 0.000               | 84.000               |
| 1758          | 0.000               | 85.000               |
| 1754          | 0.000               | 86.000               |
| 1750          | 0.000               | 87.000               |
| 1746          | 0.000               | 88.000               |
| 1742          | 0.000               | 89.000               |
| 1738          | 0.000               | 90.000               |
| 1734          | 0.000               | 91.000               |
| 1730          | 0.000               | 92.000               |
| 1726          | 0.000               | 93.000               |
| 1722          | 0.000               | 94.000               |
| 1718          | 0.000               | 95.000               |
| 1714          | 0.000               | 96.000               |
| 1710          | 0.000               | 97.000               |
| 1706          | 0.000               | 98.000               |
| 1702          | 0.000               | 99.000               |
| 1698          | 0.000               | 100.000              |
| 1694          | 0.000               | 101.000              |
| 1690          | 0.000               | 102.000              |
| 1686          | 0.000               | 103.000              |
| 1682          | 0.000               | 104.000              |
| 1678          | 0.000               | 105.000              |
| 1674          | 0.000               | 106.000              |
| 1670          | 0.000               | 107.000              |
| 1666          | 0.000               | 108.000              |
| 1662          | 0.000               | 109.000              |
| 1658          | 0.000               | 110.000              |
| 1654          | 0.000               | 111.000              |
| 1650          | 0.000               | 112.000              |
| 1646          | 0.000               | 113.000              |
| 1642          | 0.000               | 114.000              |
| 1638          | 0.000               | 115.000              |
| 1634          | 0.000               | 116.000              |
| 1630          | 0.000               | 117.000              |
| 1626          | 0.000               | 118.000              |
| 1622          | 0.000               | 119.000              |
| 1618          | 0.000               | 120.000              |
| 1614          | 0.000               | 121.000              |
| 1610          | 0.000               | 122.000              |
| 1606          | 0.000               | 123.000              |
| 1602          | 0.000               | 124.000              |
| 1598          | 0.000               | 125.000              |
| 1594          | 0.000               | 126.000              |
| 1590          | 0.000               | 127.000              |
| 1586          | 0.000               | 128.000              |
| 1582          | 0.000               | 129.000              |
| 1578          | 0.000               | 130.000              |
| 1574          | 0.000               | 131.000              |
| 1570          | 0.000               | 132.000              |
| 1566          | 0.000               | 133.000              |
| 1562          | 0.000               | 134.000              |
| 1558          | 0.000               | 135.000              |
| 1554          | 0.000               | 136.000              |
| 1550          | 0.000               | 137.000              |
| 1546          | 0.000               | 138.000              |
| 1542          | 0.000               | 139.000              |
| 1538          | 0.000               | 140.000              |
| 1534          | 0.000               | 141.000              |
| 1530          | 0.000               | 142.000              |
| 1526          | 0.000               | 143.000              |
| 1522          | 0.000               | 144.000              |
| 1518          | 0.000               | 145.000              |
| 1514          | 0.000               | 146.000              |
| 1510          | 0.000               | 147.000              |
| 1506          | 0.000               | 148.000              |
| 1502          | 0.000               | 149.000              |
| 1498          | 0.000               | 150.000              |
| 1494          | 0.000               | 151.000              |
| 1490          | 0.000               | 152.000              |
| 1486          | 0.000               | 153.000              |
| 1482          | 0.000               | 154.000              |
| 1478          | 0.000               | 155.000              |
| 1474          | 0.000               | 156.000              |
| 1470          | 0.000               | 157.000              |
| 1466          | 0.000               | 158.000              |
| 1462          | 0.000               | 159.000              |
| 1458          | 0.000               | 160.000              |
| 1454          | 0.000               | 161.000              |
| 1450          | 0.000               | 162.000              |
| 1446          | 0.000               | 163.000              |
| 1442          | 0.000               | 164.000              |
| 1438          | 0.000               | 165.000              |
| 1434          | 0.000               | 166.000              |
| 1430          | 0.000               | 167.000              |
| 1426          | 0.000               | 168.000              |
| 1422          | 0.000               | 169.000              |
| 1418          | 0.000               | 170.000              |
| 1414          | 0.000               | 171.000              |
| 1410          | 0.000               | 172.000              |
| 1406          | 0.000               | 173.000              |
| 1402          | 0.000               | 174.000              |
| 1398          | 0.000               | 175.000              |
| 1394          | 0.000               | 176.000              |
| 1390          | 0.000               | 177.000              |
| 1386          | 0.000               | 178.000              |
| 1382          | 0.000               | 179.000              |
| 1378          | 0.000               | 180.000              |
| 1374          | 0.000               | 181.000              |
| 1370          | 0.000               | 182.000              |
| 1366          | 0.000               | 183.000              |
| 1362          | 0.000               | 184.000              |
| 1358          | 0.000               | 185.000              |
| 1354          | 0.000               | 186.000              |
| 1350          | 0.000               | 187.000              |
| 1346          | 0.000               | 188.000              |
| 1342          | 0.000               | 189.000              |
| 1338          | 0.000               | 190.000              |
| 1334          | 0.000               | 191.000              |
| 1330          | 0.000               | 192.000              |
| 1326          | 0.000               | 193.000              |
| 1322          | 0.000               | 194.000              |
| 1318          | 0.000               | 195.000              |
| 1314          | 0.000               | 196.000              |
| 1310          | 0.000               | 197.000              |
| 1306          | 0.000               | 198.000              |
| 1302          | 0.000               | 199.000              |
| 1298          | 0.000               | 200.000              |
| 1294          | 0.000               | 201.000              |
| 1290          | 0.000               | 202.000              |
| 1286          | 0.000               | 203.000              |
| 1282          | 0.000               | 204.000              |
| 1278          | 0.000               | 205.000              |
| 1274          | 0.000               | 206.000              |
| 1270          | 0.000               | 207.000              |
| 1266          | 0.000               | 208.000              |
| 1262          | 0.000               | 209.000              |
| 1258          | 0.000               | 210.000              |
| 1254          | 0.000               | 211.000              |
| 1250          | 0.000               | 212.000              |
| 1246          | 0.000               | 213.000              |
| 1242          | 0.000               | 214.000              |
| 1238          | 0.000               | 215.000              |
| 1234          | 0.000               | 216.000              |
| 1230          | 0.000               | 217.000              |
| 1226          | 0.000               | 218.000              |
| 1222          | 0.000               | 219.000              |
| 1218          | 0.000               | 220.000              |
| 1214          | 0.000               | 221.000              |
| 1210          | 0.000               | 222.000              |
| 1206          | 0.000               | 223.000              |
| 1202          | 0.000               | 224.000              |
| 1198          | 0.000               | 225.000              |
| 1194          | 0.000               | 226.000              |
| 1190          | 0.000               | 227.000              |
| 1186          | 0.000               | 228.000              |
| 1182          | 0.000               | 229.000              |
| 1178          | 0.000               | 230.000              |
| 1174          | 0.000               | 231.000              |
| 1170          | 0.000               | 232.000              |
| 1166          | 0.000               | 233.000              |
| 1162          | 0.000               | 234.000              |
| 1158          | 0.000               | 235.000              |
| 1154          | 0.000               | 236.000              |
| 1150          | 0.000               | 237.000              |
| 1146          | 0.000               | 238.000              |
| 1142          | 0.000               | 239.000              |
| 1138          | 0.000               | 240.000              |
| 1134          | 0.000               | 241.000              |
| 1130          | 0.000               | 242.000              |
| 1126          | 0.000               | 243.000              |
| 1122          | 0.000               | 244.000              |
| 1118          | 0.000               | 245.000              |
| 1114          | 0.000               | 246.000              |
| 1110          | 0.000               | 247.000              |
| 1106          | 0.000               | 248.000              |
| 1102          | 0.000               | 249.000              |
| 1098          | 0.000               | 250.000              |
| 1094          | 0.000               | 251.000              |
| 1090          | 0.000               | 252.000              |
| 1086          | 0.000               | 253.000              |
| 1082          | 0.000               | 254.000              |
| 1078          | 0.000               | 255.000              |
| 1074          | 0.000               | 256.000              |
| 1070          | 0.000               | 257.000              |
| 1066          | 0.000               | 258.000              |
| 1062          | 0.000               | 259.000              |
| 1058          | 0.000               | 260.000              |
| 1054          | 0.000               | 261.000              |
| 1050          | 0.000               | 262.000              |
| 1046          | 0.000               | 263.000              |
| 1042          | 0.000               | 264.000              |
| 1038          | 0.000               | 265.000              |
| 1034          | 0.000               | 266.000              |
| 1030          | 0.000               | 267.000              |
| 1026          | 0.000               | 268.000              |
| 1022          | 0.000               | 269.000              |
| 1018          | 0.000               | 270.000              |
| 1014          | 0.000               | 271.000              |
| 1010          | 0.000               | 272.000              |
| 1006          | 0.000               | 273.000              |
| 1002          | 0.000               | 274.000              |
| 998           | 0.000               | 275.000              |
| 994           | 0.000               | 276.000              |
| 990           | 0.000               | 277.000              |
| 986           | 0.000               | 278.000              |
| 982           | 0.000               | 279.000              |
| 978           | 0.000               | 280.000              |
| 974           | 0.000               | 281.000              |
| 970           | 0.000               | 282.000              |
| 966           | 0.000               | 283.000              |
| 962           | 0.000               | 284.000              |
| 958           | 0.000               | 285.000              |
| 954           | 0.000               | 286.000              |
| 950           | 0.000               | 287.000              |
| 946           | 0.000               | 288.000              |
| 942           | 0.000               | 289.000              |
| 938           | 0.000               | 290.000              |
| 934           | 0.000               | 291.000              |
| 930           | 0.000               | 292.000              |
| 926           | 0.000               | 293.000              |
| 922           | 0.000               | 294.000              |
| 918           | 0.000               | 295.000              |
| 914           | 0.000               | 296.000              |
| 910           | 0.000               | 297.000              |
| 906           | 0.000               | 298.000              |
| 902           | 0.000               | 299.000              |
| 898           | 0.000               | 300.000              |
| 894           | 0.000               | 301.000              |
| 890           | 0.000               | 302.000              |
| 886           | 0.000               | 303.000              |
| 882           | 0.000               | 304.000              |
| 878           | 0.000               | 305.000              |
| 874           | 0.000               | 306.000              |
| 870           | 0.000               | 307.000              |
| 866           | 0.000               | 308.000              |
| 862           | 0.000               | 309.000              |
| 858           | 0.000               | 310.000              |
| 854           | 0.000               | 311.000              |
| 850           | 0.000               | 312.000              |
| 846           | 0.000               | 313.000              |
| 842           | 0.000               | 314.000              |
| 838           | 0.000               | 315.000              |
| 834           | 0.000               | 316.000              |
| 830           | 0.000               | 317.000              |
| 826           | 0.000               | 318.000              |
| 822           | 0.000               | 319.000              |
| 818           | 0.000               | 320.000              |
| 814           | 0.000               | 321.000              |
| 810           | 0.000               | 322.000              |
| 806           | 0.000               | 323.000              |
| 802           | 0.000               | 324.000              |
| 798           | 0.000               | 325.000              |
| 794           | 0.000               | 326.000              |
| 790           | 0.000               | 327.000              |
| 786           | 0.000               | 328.000              |
| 782           | 0.000               | 329.000              |
| 778           | 0.000               | 330.000              |
| 774           | 0.000               | 331.000              |
| 770           | 0.000               | 332.000              |
| 766           | 0.000               | 333.000              |
| 762           | 0.000               | 334.000              |
| 758           | 0.000               | 335.000              |
| 754           | 0.000               | 336.000              |
| 750           | 0.000               | 337.000              |
| 746           | 0.000               | 338.000              |
| 742           | 0.000               | 339.000              |
| 738           | 0.000               | 340.000              |
| 734           | 0.000               | 341.000              |
| 730           | 0.000               | 342.000              |
| 726           | 0.000               | 343.000              |
| 722           | 0.000               | 344.000              |
| 718           | 0.000               | 345.000              |
| 714           | 0.000               | 346.000              |
| 710           | 0.000               | 347.000              |
| 706           | 0.000               | 348.000              |
| 702           | 0.000               | 349.000              |
| 698           | 0.000               | 350.000              |
| 694           | 0.000               | 351.000              |
| 690           | 0.000               | 352.000              |
| 686           | 0.000               | 353.000              |
| 682           | 0.000               | 354.000              |
| 678           | 0.000               | 355.000              |
| 674           | 0.000               | 356.000              |
| 670           | 0.000               | 357.000              |
| 666           | 0.000               | 358.000              |
| 662           | 0.000               | 359.000              |
| 658           | 0.000               | 360.000              |
| 654           | 0.000               | 361.000              |
| 650           | 0.000               | 362.000              |
| 646           | 0.000               | 363.000              |
| 642           | 0.000               | 364.000              |
| 638           | 0.000               | 365.000              |
| 634           | 0.000               | 366.000              |
| 630           | 0.000               | 367.000              |
| 626           | 0.000               | 368.000              |
| 622           | 0.000               | 369.000              |
| 618           | 0.000               | 370.000              |
| 614           | 0.000               | 371.000              |
| 610           | 0.000               | 372.000              |
| 606           | 0.000               | 373.000              |
| 602           | 0.000               | 374.000              |
| 598           | 0.000               | 375.000              |
| 594           | 0.000               | 376.000              |
| 590           | 0.000               | 377.000              |
| 586           | 0.000               | 378.000              |
| 582           | 0.000               | 379.000              |
|               |                     |                      |

**Bảng 1. Khu vực quốc gia. Tỷ trọng đô thị (%)**

| Khu vực quốc gia                           | Tỷ trọng đô thị (%)<br>Năm 1970 | Tỷ trọng đô thị (%)<br>Năm 1990 |
|--------------------------------------------|---------------------------------|---------------------------------|
| - Toàn bộ khu vực kém phát triển           | 25                              | 34                              |
| - Khu vực kém phát triển nhất              | 13                              | 20                              |
| - Châu Á-Thái Bình Dương<br>(trừ Nhật Bản) | 23                              | 29                              |
| - Việt Nam                                 | 20,5                            | 19,0                            |

Qua đây đã phần nào thấy được sự thấp kém của đô thị Việt Nam so với thế giới.

**Bảng 2. Dân số đô thị Việt Nam 1931-1989**

| IdrbNăm | Dân số chung (1000) | Dân số đô thị (1000) | Tỷ trọng (%) |
|---------|---------------------|----------------------|--------------|
| 1931    | 17.702              | 1.338                | 7,50         |
| 1936    | 18.972              | 1.499                | 7,90         |
| 1939    | 19.600              | 1.705                | 8,70         |
| 1943    | 22.150              | 2.038                | 9,20         |
| 1951    | 23.061              | 2.038                | 10,00        |
| 1955    | 25.074              | 2.748                | 10,96        |
| 1960    | 30.172              | 4.527                | 15,00        |
| 1965    | 34.929              | 6.008                | 17,20        |
| 1970    | 41.063              | 8.517                | 20,74        |
| 1975    | 47.638              | 10.242               | 21,50        |
| 1976    | 49.160              | 10.127               | 20,60        |
| 1977    | 50.413              | 10.108               | 20,05        |
| 1978    | 52.421              | 10.130               | 19,32        |
| 1979    | 52.742              | 10.094               | 19,14        |
| 1980    | 53.722              | 10.301               | 19,17        |
| 1981    | 54.927              | 10.223               | 18,61        |
| 1982    | 56.170              | 10.363               | 18,45        |
| 1983    | 57.373              | 10.981               | 19,40        |
| 1984    | 58.653              | 11.102               | 18,93        |
| 1985    | 59.872              | 11.360               | 18,97        |
| 1986    | 61.109              | 11.817               | 19,34        |
| 1987    | 62.452              | 12.271               | 19,65        |
| 1988    | 63.727              | 12.262               | 19,87        |
| 1989    | 64.375              | 12.740               | 19,79        |

Nguồn: Cẩm nang dân số đô thị toàn quốc - Viện quy hoạch đô thị, tr. 15, 16

Tiến trình đô thị hóa Việt Nam trong suốt 70 năm qua trong tình trạng trì trệ, lên xuống thất thường, diễn biến phức tạp ở mỗi thời điểm, mỗi khu vực dưới các tác động của lịch sử xã hội.

*b.* Các tụ điểm đô thị Việt Nam mang một đặc điểm chung là sự đan xen hòa trộn giữa nông thôn và thành thị ở mọi phương diện: Không gian địa lý, cơ sở hạ tầng, dân cư, tôn giáo, văn hóa và các hoạt động kinh tế. Thành phần dân cư nông thôn, nông nghiệp, các làng cổ truyền có mặt trong đô thị. Trong nhiều thành phố lớn như Hà Nội, Hải Phòng, thành phố Hồ Chí Minh đều có những làng quê lâu đời. Tỷ trọng dân số nông thôn trong các đô thị là rất lớn: Hải Phòng: 29,70%, Hà Nội: 35,7%, thành phố Hồ Chí Minh: 27,11% (theo số liệu điều tra dân số năm 1989).

*c.* Các tụ điểm đô thị Việt Nam mang chức năng là những đơn vị hành chính trung tâm (tỉnh lỵ, huyện lỵ) hơn là chức năng hoạt động kinh tế, đặc biệt là kinh tế công nghiệp.

*d.* Cơ sở hạ tầng của đô thị Việt Nam yếu kém, tạo nên sự bất bình cho việc ổn định dân cư cũng như mở rộng quy mô. Sự thay đổi dân số thất thường ở các tụ điểm đô thị là một đặc điểm. Điều đó cắt nghĩa vì sao nhiều thị trấn sau tàn phá của chiến tranh không phục hồi được.

*e.* Hệ thống đô thị Việt Nam theo quy mô dân số (1989):

- Đô thị loại 1 (loại rất lớn): có quy mô dân số từ 1 triệu (Hà Nội) đến 2,8 (thành phố Hồ Chí Minh). Hai thành phố này chiếm khoảng 28% dân số đô thị toàn quốc.
- 4 thành phố loại II (loại lớn): Có quy mô dân số từ 30 vạn dân (Đà Nẵng, Hải Phòng, Huế, Cần Thơ). 4 thành phố này có 4.450.000 người, chiếm 33% dân số đô thị cả nước.
- 16 đô thị loại III (loại trung bình lớn): Có quy mô dân số từ 10 vạn đến 30 vạn người; loại đô thị này chiếm 15% dân số đô thị.
- 46 đô thị loại IV (loại trung bình nhỏ): Có quy mô dân số từ 25.000 đến 100.000 dân. Loại đô thị này chiếm 15% dân số đô thị cả nước.
- 434 điểm đô thị loại V (loại nhỏ): gồm các thị xã nhỏ, thị trấn, các khu công nghiệp có dân số dưới 25.000 dân. Loại này chiếm 5,27% dân số đô thị Việt Nam.

## 2. Triển vọng đô thị hóa Việt Nam

Như phân trên đã nói, nếu tiến trình đô thị hóa có quan hệ chặt chẽ với tiến trình công nghiệp hóa và hiện đại hóa thì tương lai của sự phát triển đô thị Việt Nam vẫn còn nằm ở phía trước với tiềm năng dồi dào. Việc dự báo dân số đô thị Việt Nam được dựa trên đặc điểm của đô thị Việt Nam hiện tại, dựa trên chiến

lược phát triển kinh tế xã hội và chiến lược phát triển đô thị hóa của Đảng và Nhà nước, đồng thời dựa trên các yếu tố tác động ảnh hưởng của thế giới, của khu vực trước yêu cầu của sự giao lưu kinh tế quốc tế. Việc dự báo dân số đô thị Việt Nam trong tương lai, cụ thể là từ nay đến năm 2010 là dựa trên mấy căn cứ:

**a. Căn cứ 1: Chiến lược phát triển đô thị của Đảng và Nhà nước Việt Nam**

Nghị quyết Trung ương lần thứ 8 khóa 7, 1994, trang 80 có ghi: “Cải tạo, mở rộng, nâng cấp đô thị hiện có. Xây dựng Hà Nội, thành phố Hồ Chí Minh, Hải Phòng, Huế, Đà Nẵng, Cần Thơ thành những trung tâm đô thị lớn song tránh sự tập trung quá đông dân cư. Nâng cấp một số đô thị loại vừa, trước hết là các đô thị nằm trên các điểm giao thông chính, các cửa khẩu, các địa bàn kinh tế trọng điểm. Phát triển mạng lưới đô thị nhỏ (thị trấn, thị tứ) làm chức năng trung tâm kinh tế - xã hội của huyện hoặc làm vệ tinh cho các đô thị vừa và lớn...”

**b. Căn cứ 2: Hệ thống đô thị Việt Nam hiện tại**

Do đặc điểm địa lý hình thể chạy dài theo hình chữ S, dọc bờ biển Đông, xuyên suốt Bắc Nam, lại có vùng châu thổ chủ yếu ở hai đầu đất nước, hệ thống đô thị cũng được cấu trúc tương ứng, cụ thể là:

• *Hệ thống cấu trúc đô thị theo không gian chùm:*

Hệ thống này gồm quần thể đô thị nằm tại 2 vùng châu thổ, phía Bắc là chùm đô thị Hà Nội và phía nam là chùm đô thị thành phố Hồ Chí Minh.

• *Hệ thống đô thị chuỗi:*

- Chuỗi đô thị ven biển: kéo dài từ Móng Cái đến Hà Tiên gồm hàng chục tụ điểm lớn nhỏ mà tiêu biểu là Hạ Long, Hải Phòng, Đà Nẵng, Nha Trang.
- Chuỗi đô thị xuyên quốc lộ 1A: Chạy từ Lạng Sơn đến Minh Hải mà hai đầu nổi chính là thủ đô Hà Nội và thành phố Hồ Chí Minh. Chuỗi này có nhiều tụ điểm với kích thước, quy mô khác nhau dọc trên quốc lộ mà điển hình là Hà Nội, Thanh Hóa, Vinh, Huế, Đà Nẵng, Nha Trang... Chuỗi đô thị này vừa mang chức năng là các trung tâm hành chính của tỉnh, huyện, vừa mang chức năng là các trung tâm kinh tế, thương mại, duy trì bền chặt và có sức tăng trưởng nhanh.

Chuỗi đô thị biển và chuỗi đô thị quốc lộ 1A hợp lưu tại miền Trung mà tiêu biểu là Đà Nẵng và Nha Trang.

• *Hệ thống cấu trúc đô thị theo không gian điểm:*

Hệ thống đô thị theo không gian điểm nằm ngoài 3 hệ thống trên, gồm các tụ điểm vùng núi phía Bắc, phía Tây và Tây Nam, Hệ thống này có một số tụ điểm

đóng vai trò vệ tinh xa cho các tụ điểm lớn, thí dụ như Đà Lạt, Lạng Sơn, Sơn La, Lai Châu... trong mối liên hoàn với hệ thống đô thị chùm và chuỗi. Còn đại bộ phận vẫn chủ yếu mang chức năng là trung tâm hành chính, luôn ở thế đơn lẻ, biệt lập.

Hiện tại thì hệ thống đô thị theo không gian chùm, bao gồm cả chùm phía Bắc và chùm phía Nam là phát triển mạnh hơn cả. Hệ thống thứ hai là hệ thống chuỗi mà nổi nhất là chuỗi xuyên quốc lộ 1A. Hệ thống đô thị “điểm” vẫn là hệ thống phát triển chậm chạp và chưa thực sự phát huy đúng tiềm năng cần thiết. Nếu xét một cách toàn diện và so sánh với nhiều nước trên thế giới thì thấy:

- Nhìn chung cấu trúc đô thị Việt Nam hài hòa, đều khắp trên toàn lãnh thổ.
- Chưa xuất hiện tụ điểm đô thị chủ đạo với việc tập trung quá lớn tỷ trọng dân số đô thị.

Đây chính là điều kiện, là tiềm năng chiến lược phát triển đô thị ở tương lai gắn liền với hiệu quả phát triển kinh tế xã hội.

### **c. Căn cứ 3: Quy định về đô thị của nước ta hiện nay**

Vấn đề quan niệm tụ điểm đô thị là rất khác nhau. Mỗi nước, mỗi khu vực có một quan niệm riêng về vấn đề này. Ở nước ta trước đây cũng định nghĩa tụ điểm đô thị thấp hơn so với hiện nay. Vì vậy ngày 5-5-1990 Hội đồng Bộ trưởng (nay là Thủ tướng Chính phủ) đã ra quyết định về phân cấp, phân loại đô thị, trong đó có ghi:

Điều 1: Đô thị là các tụ điểm dân cư có các yếu tố cơ bản sau:

- Là trung tâm tổng hợp hay trung tâm chuyên ngành có vai trò thúc đẩy sự phát triển kinh tế xã hội của vùng lãnh thổ nhất định.
- Quy mô dân số nhỏ nhất là 4000 người (vùng núi có thể thấp hơn)
- Tỷ lệ lao động phi nông nghiệp từ 60% trở lên trong tổng số lao động. Là nơi sản xuất và dịch vụ thương mại hàng hóa phát triển.
- Có cơ sở hạ tầng kỹ thuật và các công trình công cộng phục vụ dân số đô thị.
- Mật độ cư dân đô thị được xác định theo từng loại đô thị phù hợp với những đặc điểm từng vùng.

### **d. Triển vọng dân số đô thị Việt Nam năm 2010**

Căn cứ vào:

- Hiện trạng cấu trúc hệ thống đô thị Việt Nam
- Chiến lược phát triển kinh tế xã hội

- Chiến lược đô thị hóa
- Thực trạng đô thị Việt Nam hiện nay và hình thái chiến lược phát triển đô thị trong thập kỷ tới.
- Quy định về tụ điểm đô thị và dân số đô thị của Nhà nước.

Có thể dự đoán đến năm 2010:

- Dân số đô thị Việt Nam có khoảng từ 25-30 triệu dân trên tổng dân số toàn quốc (từ 90-100 triệu).
- Hai thành phố lớn nhất là Hồ Chí Minh với dân số từ 5 đến 6 triệu dân và Hà Nội với dân số từ 3,5 đến 4 triệu dân đô thị.
- Sẽ có khoảng 10 thành phố trực thuộc trung ương với dân số bình quân là từ 700.000-800.000 người cho mỗi thành phố.
- Thành phố trung bình cũng có khoảng 10 tụ điểm với dân số từ 300.000-400.000.
- Có khoảng 40-45 tụ điểm loại trung bình nhỏ chủ yếu là các thị xã trực thuộc tỉnh (trong đó có cả tỉnh lỵ) với dân số bình quân tối thiểu 100.000 người.
- Đặc biệt có thể có từ 600-7000 tụ điểm đô thị nhỏ (cấp thị trấn, thị tứ) trực thuộc huyện với quy mô dân số trung bình từ 5.000-10.000 cho mỗi tụ điểm.
- Mạng lưới đô thị nhỏ với quy mô dân số từ 4.000 trở lên sẽ là lực lượng mũi nhọn của sự tăng trưởng. Trong Nghị quyết Trung ương khóa 8 (Đại hội 7) đã nhấn mạnh việc khuyến khích loại tụ điểm này. Với gần 500 huyện trong cả nước, đến năm 2010 sẽ có khoảng 600 tụ điểm cấp thị trấn, thị tứ có quy mô dân số từ 5.000-10.000 dân. Loại tụ điểm nhỏ sẽ tạo được sự cân bằng trong hoạt động của hệ thống đô thị tổng thể, là điểm tiếp xúc trực tiếp và hiệu quả giữa kinh tế nông thôn và kinh tế đô thị. Đồng thời, đây chính là lá chắn cho các đô thị lớn khỏi trở thành các thùng lũng đọng nguồn người di cư từ các khu vực nông thôn đổ về.

Những số liệu dự đoán trên của chúng tôi chưa thông qua một quy trình tính toán chi tiết nào, nó vừa có tính định lượng vừa có tính định tính. Chúng tôi vẫn mạnh dạn nêu ra để cùng tham khảo và hy vọng điều dự đoán này sẽ không xa thực tế là mấy, ngoại trừ những biến động lịch sử.